

РОЗДІЛ І. ДОБА ПРОСВІТНИЦТВА: РОЗУМ, ПРИРОДА, ОСВІТА

ОР: учень / учениця: обговорює актуальність, жанрово-родову належність почутого та/або прочитаного художнього тексту / медіатексту, ідейно-тематичні та естетичні особливості, зв'язок тексту з певною епохою, творчістю митця; виявляє важливі деталі почутого та/або прочитаного художнього тексту / медіатексту для ілюстрування власного розуміння тексту; доречно використовує цитати з різних джерел (зокрема художніх текстів, медіатекстів) для підтвердження та вираження власних поглядів, ідей, переконань; обстоює власну думку про роль і місце художнього тексту / медіатексту в культурно-історичному контексті; пропонує варіанти інтерпретації образів, подій і ситуацій у художніх текстах / медіатекстах, зважаючи на множинність прочитання в різних контекстах; представляє текстову інформацію з одного або кількох джерел (зокрема художніх текстів, медіатекстів), комбінуючи різні способи й засоби візуалізації змісту; створює самостійно художні тексти / медіатексти за почутим та/або прочитаним літературним твором, використовує різні форми їхньої презентації для досягнення відповідної комунікативної мети; добирає виражальні мовні засоби, виявляючи творчу індивідуальність; визначає закономірності функціонування окремих теоретико-літературних та/або мовних одиниць у літературних творах.

ІСТОРИЧНІ УМОВИ ТА ПРОВІДНІ ІДЕЇ ПРОСВІТНИЦТВА. ВПЛИВ ФІЛОСОФІЇ НА ЛІТЕРАТУРУ Й КУЛЬТУРУ ДОБИ

Мета: розширити знання учнівства про історичні умови виникнення Просвітництва; ознайомити з провідними ідеями Просвітництва та їхнім впливом на філософію, літературу й культуру; розвивати навички аналізування та порівняння ідей різних мислителів і письменників доби; розвивати критичне мислення та творчий підхід до інтерпретації ідей; формувати вміння висловлювати власну думку та обґрунтовувати її; сприяти формуванню громадянської та моральної свідомості; виховувати повагу до свободи думки й права людини; стимулювати самостійне мислення та пошук власних відповідей на актуальні запитання.

Просвітництво — це вихід людини з неповнолітнього віку.

І. Кант

Розум — найцінніший дар, який дав людині Бог.

Вольтер

Ми стільки можемо, скільки знаємо. Знання — сила.

Ф. Бекон

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

Бесіда «Згадаймо вивчене» (вправа «Уявний мікрофон»)

- ◆ Про які літературні течії й напрями ви дізналися у восьмому класі?
- ◆ Назвіть найвидатніших представників цих літературних епох, їхні найвідоміші твори.
- ◆ Які основні ідеї сповідували за тих часів? Простежте за їхніми змінами.
- ◆ Що таке середньовічна культура і які її головні риси?
- ◆ Хто такі гуманісти?
- ◆ Чи пам'ятаєте ви основні ідеї ренесансу?

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ОГолошення теми й мети уроку

1. Слово вчителя / учительки

— Уявіть, що ви живете за часів, коли більшість людей вірить лише авторитетам: церкві, монархові або традиціям. Але поступово з'являються люди, які кажуть: «Ми можемо

мислити самостійно, пізнавати світ і змінювати суспільство на краще!» Саме про таких людей і їхні ідеї ми говоритимемо. Ми зануримося в добу Просвітництва — епоху, коли народжувалися нові ідеї свободи, рівності й науки, які вплинули на літературу, мистецтво й культуру загалом.

Отже, наша віртуальна подорож триває. Ми прямуємо до дивної епохи Просвітництва, ідеалом якої стали розум та щастя людини. Діячі цієї епохи були духовними спадкоємцями гуманістів доби Відродження. Гостро критикуючи й гнівно висміюючи феодальні порядки, церковні догмати, вони підривали ідеологічні підвалини старого суспільства й створювали нову духовну культуру, що ґрунтується на засадах гуманізму, рівності людей, розкріпачення людського розуму й гармонійного розвитку особистості.

2. Діалогічний практикум «Обмінся думками!»

- ◆ Чому люди завжди прагнули знання і свободи думки?
- ◆ Що, на вашу думку, важливіше для розвитку суспільства — традиції чи нові ідеї?
- ◆ Як ви гадаєте, чому науки й філософія стають важливими саме в період соціальних і політичних змін?
- ◆ Назвіть людей, чиї ідеї змінили світ.

3. Робота з епіграфами: ситуація для роздумів

- Зверніть увагу на епіграфи до нашого уроку. Прокоментуйте їх.
- ◆ Що Вольтер мав на увазі під словом *розум*?
- ◆ Чому, на вашу думку, розум уважають найціннішим даром?
- ◆ Чи можна застосувати цю думку в сучасному житті?

III. РОБОТА НАД ТЕМОЮ УРОКУ

1. Пояснення вчителя / учительки

— **Просвітництво** — широка ідейна течія, інтелектуальний і духовний рух, який відображав антифеодальний, антиабсолютистський настрій освіченої частини населення в другій половині XVII — у XVIII ст. Тогочасні вчені, філософи, письменники вважали метою розвитку суспільства людське щастя, шлях до якого — зміна устрою суспільства відповідно до принципів, продиктованих розумом. Усі вони були прихильниками теорії «природного права».

Пафосом, духом і підґрунтям ідеології Просвітництва була безмежна й щира віра в перетворювальну, усепереможну силу людського розуму й освіти, у неминучість настання «царства розуму». Саме в цій вірі коріниться визначальний (хоч і не єдиний) настрій тієї доби — оптимізм.

Доба Просвітництва — це середина XVII — XVIII ст. Ідеї Просвітництва з'явилися спочатку в Англії, потім — у Франції, згодом — у Німеччині, Італії та в інших країнах Європи. Найчисленніша, позначена яскравими талантами група просвітителів сформувалася у Франції.

Провідні ідеї Просвітництва

- Розум і наука — людина може пізнавати світ через розум.
- Свобода й рівність — ідея природних прав людини (*Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо*).
- Критика традицій та авторитетів — держава, церква, суспільні звичаї.
- Прогрес та ідея досконалого суспільства — суспільство можна вдосконалити через освіту й науку.

Вплив філософії на літературу й культуру

- Література: повісті, романи, сатири (*Вольтер, Дені Дідро, Жан-Жак Руссо*).
- Мистецтво: класицизм, акцент на гармонії, простоті й логіці.
- Культура: формування публічних лекцій, салонів, газет і журналів — поширення ідей.

2. Колективне ознайомлення зі статтею підручника за темою уроку